

BESANI
www.besani.rs
Stjepana Ljubiše 5
Beograd

DIREKTOR
Goran Stojičić

LEKTOR I KOREKTOR
Besani

KORICE
Besani

PRELOM
Besani

ŠTAMPA
Junior, Beograd

Tiraž: 1000 primeraka

U originalu:
Jakub Stanjura, Srpnjy

Beograd, 2025.

Jakub Stanjura

AVGUSTI

Sa češkog prevela:
Aleksandra Cimpl-Simeonović

AVGUST BROJ SEDAMNAEST 2006

Gotovo sedamnaest godina nakon što je prvi put osetila letnju žegu, leto se opet, po ko zna koji put, okreće protiv Danijele.

Crvena haljina je steže, i istiskuje joj vazduh. Nemilosrdno, kao da joj uopšte nije potreban, kao da svake godine sve više gubi pravo da mirno udahne. Odeća koju su ona i majka nedavno kupile već joj je tesna. Tkanina odjednom ne dopušta ni milimetar tela više.

Iako se još malopre radovala torti, spušta viljušku nazad na sto. Nešto je golica po potiljku. Majka sedi nedaleko i Danijela naslućuje da je krišom posmatra. Ponovo pruža ruku ka priboru, ali na kraju je povlači. Brzo, trzajem, da niko ne primeti njeno kolebanje.

„Prijatno!” usklikne tetka Klara dok na tanjirić stavlja poslednje parče deserta. Nekoliko sekundi kasnije već sedi za stolom sa plavušama i osluškuje priču koju upravo priča Danijelin otac. Danijeli je jasno da to sve radi samo reda radi. Da tetka zapravo ni ne sluša oca, već nestrpljivo posmatra i iščekuje ko će prvi pohvaliti tortu.

Zapravo je to čudan način zabave, pomisli Danijela. Zašto bi neko želeo ovako da slavi rođendan? S ljudima koji se ne razumeju. S ljudima koji samo glume da razgovaraju. Ovde su, zatvoreni u minijaturnom dvorištu,

i moraju da pričaju, iako nemaju zajedničke reči kojima bi to uradili.

Trideset dva stepena.

Sparina se uvlači u kosu, porodica zvecka posuđem. Izgleda skoro kao da se sestričine i braća, pored kojih Danijela sedi, takmiče u pantomimi. Čute, dok u sebe trpaju čokoladni patišpanj i s punim ustima pogledima šalju tetki signale da im se torta dopala.

„Deni, ti nećeš?” čuje se glas iza Danijeline stolice.

Majka nosi sunčane naočare iako je oblačno.

Još dve čaše i idu kući, proceni Danijela.

„Hvala, ne mogu po ovoj vrućini.”

Svake godine isto. Doći, izgovoriti nekoliko uvežbanih rečenica, moliti se da što pre krenu kući. Već godinama Danijela ima istu ulogu, koju osmišljava najmanje dva dana unapred. U komunikaciji s rodbinom pažljivo manevriše rečima, s maksimalnom usredsređenošću. Dovoljna je jedna pogrešno izgovorena reč u lošem tonu i razgovor odmah traje duže nego što bi iko voleo. Bez strategije nema proslave.

Danijela pogleda po dvorištu.

Volela bi da čita.

Da sve otera i sklopča se pod neko drvo s knjigom u ruci.

Ne zato što trenutno čita nešto posebno zanimljivo, već zato što je navikla na čitanje. Tekst joj pomaže da sredi misli u trenucima kada avgust postane težak, tvrd. U trenucima kao što je ovaj.

Gleda tortu ispred sebe. Zamišlja kakvog je ukusa. Mogla bi da uzme bar jedan zalogaj, ionako su svi zauzeti

svojim tanjirima i razgovorima. Na kraju samo posegne za čašom soka i skrene pogled sa kolača.

U rancu, malo dalje od stola, krije roman *Prohujalo sa vihorom*. Uzela ga je krišom, kao i svaku knjigu koja pripada majci. Da li bi to majka smatrala za pozajmicu ili krađu kada bi saznala?

Danijela najčešće čita ono što čita i majka. Nedeljom — najčešće uveče — viđa je u staroj žutoj fotelji. Preko ramena ima prebačeno ćebe, a pramen kose zavijen iza uha. Danijela tiho proučava korice, pamti naslov. Kad majka završi knjigu, Danijela je izvlači iz biblioteke u dnevnoj sobi i počinje da je čita. Kad ostane sama kod kuće, seda u žutu fotelju, stavlja kosu iza ušiju i oponaša majčin položaj. Pokušava da odgonetne svaku mimiku koju bi majka imala dok čita. Umotana u ćebe, pokušava da uđe u majčinu glavu. Pita se kako je to biti Jolana.

Pre *Prohujalo sa vihorom* čitala je roman *Morski prasići*. Više se ne seća ko ga je napisao, ali imao je isto prezime kao neki češki glumac čije je ime čula na televiziji. Priča je bila kratka i dosadna. Glavni lik joj je bio izrazito antipatičan, i svaki put kad bi uzela knjigu u ruke, stomak joj se lagano grčio. Poslednje poglavlje nije ni pročitala. Te noći sanjala je da je po stanu jure ogromni morski prasići i zaključila da sve ima granicu. Čak i želja da sazna šta majka čita.

Prohujalo sa vihorom joj se, međutim, prilično dopada.

Pogotovo sada, krajem avgusta. Pogotovo u vrelim danima, kada zavidi na svakoj kapi kiše — čak i fiktivnim likovima. Rado se s njima gubi po močvarama, rado prati odnos Ketrin i Hitklifa, odnos dvoje ljudi koji su

zatvoreni, a ipak joj na neki način bliski.

Neko je nežno dodirne po leđima.

„Gde je Jana?”

Kada se okrene ka ocu, primeti da su mu oči — za razliku od majčinih — prozirne. Vidi mu misli.

„Ne znam. Malopre je bila tu.”

Ne želi da je traži. Danas ne.

„Ja sam je videla”, ogłosi se sestričina koja sedi pored Danije.

„Pomagala je tvojoj mami u kuhinji, ali joj je ispio poslužavnik s čašama, pa sad tamo čisti.”

Otac ne kaže ništa i odlazi nazad za sto odraslih.

Izgleda da će nevreme.

Tamni oblaci prodiru u nebo i polako gutaju svetlije. Danijela ustaje od stola i kreće ka kući. Dvorište je otežalo od polena i vazduh u njemu visi nepomično, pospano.

Nije prvi put da Jana nešto razbije na proslavi. Ili obori. Često se spotakne, nešto slomi, prospe, isprlja ili razbaca. Uvek slučajno i uvek kod nekoga u gostima. Dok je kod kuće prilično spretna, kod tuđih domaćina cela porodica bi je najradije umotala u pucketavu foliju.

Jednom je kod bake pogrešno obukla kaput, rukav joj se zamrsio i kad je zamahnula rukom da ga ispravi, razbila je vitrinu s dedinim medaljama. Majka je vrisnula, pod su prekrili komadi stakla, a iz Janine podlaktice počela je da curi tanka crvena nit. Na putu kući u autu je bila neprijatna tišina. Optužujuća, prekorna tišina.

Danijela skrene iza ugla i vidi da su vrata kuće otvorena.

„Jana?”

„Ovde sam”, začuje se iznutra. „Ali nemoj da ulaziš, da nešto ne nagaziš.”

Danijela se provlači između krhotina, preskače nekoliko gomilica i osvrće se po prostoriji.

„Ima li još neka metla ovde?”

„Ma pusti. Mogu sama”, odgovori Jana. Pletenica joj se razvezala i sada se napola raspleteni pramenovi njišu u vazduhu. Jana skuplja sitne komadiće stakla na lopaticu. Još nema ni šesnaest, ali iskustva s čišćenjem ima dvostruko više nego prosečna odrasla osoba, pomisli Danijela.

„Zašto ti mama nije pomogla?”

„Otišla je da to pažljivo kaže tetki. Ove čaše su bile svečane.”

Danijela se u kuhinji okrene ka svetoj polici, kojoj kao male nisu smele ni da priđu. Prazna je. Počne glasno da se smeje.

„Jesi dobro?” pogleda je Jana.

„Nisi ih, valjda, razbila namerno? Zbog toga što su nam bile zabranjene?”

„Vidiš, na to nisam pomislila”, podrugljivo se nasmeje sestra. „To bi bila mnogo bolja priča.”

Zidovi ih prekorno gledaju, kao da treba da zapamte ovaj trenutak i kasnije ga prenesu tetki. U kuhinji se osećaju mirisne sveće i težak vonj paštete od jaja. Danijela ugleda pripremljene sendviče i želudac joj se okrene.

„Daj. Pokupiću ostatak. Svakako neću sama da sedim napolju.”

Zajedno se vraćaju u dvorište i već izdaleka vide da je tetki Klari pocrvenelo lice. Iznad belih stolnjaka lebdi

crveni oval koji prebrzo trepće i ima ukočene usne. Pored njega svetluca manji, ne tako intenzivan, i panično izbacuje reči izvinjenja. Danijela čuje „žao mi je”, pa „platiću ti ih”, i na kraju „znaš kakva je, nemoguća je”. Odlučuje da se tim rečenicama ne približava, a kad Jana krene tim putem, Danijela se nesvesno zaustavlja.

„Izvini, tetka. Stvarno mi je žao”, čuje Danijela i žmirka. Na sto pored nje padaju prve kapi kiše, bele tkanine počinju da prekrivaju vlažne tačkice.

„Nije važno, zlato.”

Ali svi znaju da jeste. Da se između majke i tetke nešto pomera, da dve odrasle žene pažljivo mere granice koje su same sebi postavile pre mnogo godina.

„Ionako ćemo uskoro kući”, zatvara stvar Danijelina majka.

Ali to čini samo spolja. Ispod kože — i svoje i Klarine — ništa se nikada ne zatvara. Naprotiv. Svaka pora njihovog odnosa žudi za novom svađom, raspravom, nesporazumom kojim bi se nahranio. Njihove sestrinske ćelije tako žive već četrdeset dve godine, otkad se Jolana, mlađa od dve sestre, rodila.

„Nemojte još da idete. Pa devojke nisu ni pojele tortu.”

„Mislim da će preživeti.”

„A zašto sam je onda pravila?”

Tetkine usne više nisu ukočene. Vežbaju se. Spremaju se.

„Moramo da idemo.”

„Kad sam ih kupila, koštale su dve hiljade. Prodavale su se tada u kompletu. Danas se mogu naći samo

pojedinačno i mislim da će sve zajedno koštati oko tri hiljade”, kaže tetka na kraju i ustaje da se pozdravi.

Jolana nabacuje neutralan izraz.

Na putu do auta, Danijela u glavi premotava celo popodne pokušavajući da proceni koliko je majka popila. Odlazak se oteže. Prvo se Jana seti da je zaboravila naočare za sunce u dvorištu, odmah zatim majka shvati da nema torbu. Otac samo tiho prevrće očima.

„Tata?” javi se Danijela sa zadnjeg sedišta posle nekoliko minuta čekanja.

„Hm?”

„Zašto mi stalno dolazimo ovamo?”

Otac protrlja nos i kroz retrovizor pogleda negde iza Danijeje. Odgovor ne dolazi.

Napolju se vuku crne pruge oblaka. Svakog časa će se pocepati i izliće se kiša. Danijela posmatra napola mrtvi žbun ispred tetkine kuće i pita se kako je moguće da neko ko glanca pribor i izlaže čaše, ko na baštenskoj proslavi koristi bele stolnjake i uveče peče raskošne čokoladne deserte — da neko takav ima ispred kuće uveli grm.

Po haubi auta sve glasnije padaju kapi. Zatim Jana dotrči s naočarima u ruci. Dok ulazi u auto, Danijela primeti da joj je rame crveno.

„Šta ti je to?” upita sestru. Glasno, da i otac čuje. Odlučno, da bi taj trenutak zapamtila za ubuduće. Mrlja je sitna i Danijelu podseća na boju nagnječene jabuke.

Jana čuti, sleže ramenima, a Danijelin jezik iznenada presuši i zaboli.

„Izgleda kao da te je nešto ujelo”, primeti otac i pomiluje Janu po kolenu.

Iza tamnih stabala pojavljuje se majka, žurnim korakom ide ka njima. Otac pali motor, uključuje brisače, a Danijela shvata da joj čak ni kiša, za kojom je ceo dan čekovala, danas neće pružiti utehu.

Kapi kiše, naime, celu vožnju zvuče kao reči.

Nemoguće ih je nadglasati. Bubnjaju po krovu auta, po Danijelinoj glavi. Nema razlike.

Kao da joj čitava ta rečenica opet i opet pada na glavu, u teškim, mokrim kapima.

Izgleda kao da te je nešto ujelo.

A majka za sve to vreme, dok reči kiše pljušte, ne izgovara nijednu.

Tamno plava sveska. Zašiljena olovka.

Dve najvrednije stvari na Danijelinom stolu, dva alata za bekstvo.

Najradije ih koristi uveče. Upali lampicu, navuče zavese i zaroni u svoju glavu kao u tamnu vodu, od koje nikad ne zna šta da očekuje.

U svesci ima započetu priču. Pripovetku? Novelu? Roman? Nema pojma kuda će je odvesti ni da li će uopšte stati na papir. Piše je rukom, spontano, bez čvrste osnove. Najčešće uveče, najčešće kada Jana ode u kupatilo i Danijela ima celu sobu za sebe.

Dovoljno je da Jana pusti vodu u kadu i Danijela već brzo pritiska prekidač za glavno svetlo. Zatim seda u polumrak i budi svoju stonu lampu. Ona joj je najkorisnija, samo njena, osvetljava tačno iznad sveske,

daleko od svih, gde niko ne vidi šta se iz Danijeline glave pretače na papir.

Večeras počinje bojama. Bojama koje joj se motaju po glavi, koje joj svake noći svetlucaju u mislima. Uzima olovku, otvara svesku i piše:

Prvo krem, pa ružičasta skoro do ljubičaste kao... kao šta? Zagleda se kroz prozor, razmišlja. Kao nebo pri zalasku. Ne, to je previše očigledno. Kao... Pokušava da se seti svega ružičastog što je ikad videla. Kao boja pilula koje se uzimaju za malu, kratkotrajnu bol.

To poređenje joj se dopada. Čita ga ponovo, razmišlja da li između „mala” i „kratkotrajna” ide zarez. Na kraju to ostavi i nastavlja dalje. Iz teksta se oseća avgust, leto na izmaku, zbog toga joj nije prijatno, ali mora da piše. Ponekad žvaće kraj olovke dok piše.

Nikada ne koristi hemijsku. Hemijske ne treba zarezati, a to Danijeli nije zanimljivo — kakav smisao ima pisati nečim što i posle nekoliko večeri ostaje neistrošeno, što nakon Danijelinih stvaralačkih trenutaka ostaje gotovo netaknuto? Olovke su mnogo autentičnije i znaju da joj pruže pomoć: kad im se polomi vrh, može da prestane da piše i na trenutak odahne. To su kratke, dragocene pauze kada se Danijela naginje nad kantu ispod stola, zarezuje olovku i razmišlja kuda da odvede priču.

„Šta ti je to?”

Jana iznenada stoji iza nje, mokru kosu uvila je u peškir. Već se vratila? Izgleda da se Danijela toliko unela u pisanje da nije ni primetila. Neprimetno zakloni stranicu dlanom.

„Ništa”, odgovara i trudi se da zvuči kao da nije ništa važno.

„Pišeš dnevnik?”

„Ne.”

Danijeli zadrhte prsti, skloni olovku, zatvori svesku i ustane od stola. Jana stoji s rukama na bokovima. Gleda je.

„Samo nešto pokušavam”, doda Danijela. „Glupost.”

„Daj da vidim.”

Ne zna više šta da kaže. Kako je moguće da nije primetila Janu? Uvek je najmanje dvadeset minuta u kupatilu, uvek se vraća bučno, škripi vratima, spotiče se o prag ili pevuši.

Ostavlja svesku na stolu. Kad bi pokušala da je sakrije pred Janom, samo bi još više privukla pažnju. Mora da je umiri.

„Nije još gotovo. Daću ti da pročitaš kasnije.”

Jana podiže obrvu, ali ništa ne pita. Uzima nešto iz ormara i vraća se u kupatilo. Danijela seda na krevet, u glavi joj zuji, dah joj je neobično ubrzan. Danas je jedva prošlo. Moraće da bude pažljivija. Jasno joj je da će Jana sigurno zaviriti u svesku čim ona izađe iz sobe. Trebalo bi da je sakrije.

Pogotovo sad, kad dolaze najvažniji delovi. Pogotovo sad, kad je u priči stigla tamo gde niko iz njene porodice ne bi trebalo dobrovoljno da zaviri.

Ili bi zapravo svi trebalo da zavire u tu svesku?

Možda bi Danijela trebalo da je iskopira i stranice izlepi po celom stanu. Tako da ih majka i otac imaju pred očima. Na putu do toaleta, na putu do kreveta. Možda

bi tada prestali da skreću pogled. Možda, ako bi ono o čemu se u kući ne govori visilo odštampano na frižideru, možda bi to pokrenulo nešto u njihovoj savesti.

Možda.

U subotu, 19. avgusta, Danijela ide s majkom u kupovinu.

Između rafova s odećom gegaju se starije žene. Njihove oči grebu po metalnim konstrukcijama s krpicama. Nijedna ne bira, samo se bezvoljno vuku napred dok ih kraj rafova ne izvede iz radnje.

Majka oblači Danijelu u bizarnosti svih veličina i boja. Na kraju izlaze sa sedam kesa: dve su za Danijelu, pet za majku. A dok Danijela posmatra kako se preostale mušterije vuku kao tužna reka između stalaka s donjim vešom, odlučuje da će u kolima konačno progovoriti.

Već dve godine nosi tu rečenicu u sebi. Već dve godine je ponavlja u glavi i zamišlja olakšanje koje će joj doneti.

Ulazi u auto.

Proguta knedlu.

Majčine bronzane vlasi na čelu savijaju se u znojave čvorove, neprestano ih briše maramicom u levoj ruci. Danijela naslanja vrele obraze na staklo prozora. Zatvara oči.

Želi da zaspi.

Želi da muzika iz radija nadjača njen nemir, koji danas ima trideset stepeni i žari kao raspukli asfalt pod

točkovima.

„Mama, znam šta nam radiš s odećom. Bar meni.”

U automobilu atmosfera počinje da kisne. Pored puta promiču bilbordi, zabodeni u zemlju kao čačkalice u zalogaje.

„Svaki put nam nešto kupiš, onda to ubaciš u već mašinu da se skupi, a onda nas optužiš da smo se ugojile. Znam to već dve godine i više neću da igram tu igru.”

Jolani se napnu tetive i žile. Košulja kratkih rukava lepi se uz telo toliko mršavo da deluje kao papir, šuška kao papir.

„O čemu ti to, zaboga, pričaš?”

Danijeli niz leđa klizi mlaz znoja. Gleda u osušenu travu iza ograde i pokušava da smiri disanje.

„Videla sam te.”

„Šta si videla?”

„Kako na već mašini nameštaš program koji uvek smanji odeću.”

Majka se u neverici okreće ka njoj.

„Zašto bih tako nešto radila? I uopšte... otkud ti znaš kako se podešava mašina za veš? Nisam primetila da si je ikada sama upotrebila.”

Danijelina usta postaju tvrda. Ne može više ništa da kaže. Prsti nesvesno počinju da stežu mekano, previše mekano bedro.

„Opet si gledala te svoje serije više nego što treba. Kakve gluposti!” dobaci još majka i do kraja dana više ni sa kim ne progovori.

Danijela po povratku kući ništa ne kaže Jani.

Četiri dana kasnije, majka peče kolač od šargarepe.

Ostavi ga na kuhinjskom pultu s porukom i ode da obavi neke poslove. Danijela ga ne dodiruje, seda u fotelju i uzima roman *Miševi Natalije Mooshabrove*, da pročita Jolanine beleške po marginama.

Kad Jana izađe iz sobe, neko vreme posmatra kolač. Nesigurno izvuče tanjir da uzme parče, ali se predomisli i vrati ga.

„Nećeš?” začuđeno pita Danijela.

Jana samo slegne ramenima i nestane iza vrata. Danijela zatvara knjigu i kreće za njom.

„Ti ne jedeš?”

Jana ide ka sobi. Danijela bi želela da je sustigne, da je prestigne, da joj vidi lice dok odgovara, da vidi da li će joj lice odati više nego reči.

„Samo slatko.”

„Zašto?”

Jana zastane. Okrene se, ali ne odgovara. Ruke su joj prekrštene, gleda Danijelu pravo u oči, čeka. Kao da želi da pusti da pitanje ispari, da Danijela zaboravi da ga je postavila, ili da odustane i vrati se knjizi.

„Šta ti je?”

„Mora da postoji neki razlog”, ne odustaje Danijela.

„Znaš ti zašto. Neću više da slušam.”

U Danijeli se odjednom zapali nada. Odjednom prostor koji ih razdvaja deluje manji, topliji. Njena sestra to već zna, vidi, i ona je primetila. Sad to može nekome da kaže. Sad više ne mora da se boji da će zvučati kao luda. Sad će neko da joj poveruje.

„Ona to radi. Smanjuje nam odeću.”

Jana podiže obrvu. „Molim?”

Danijela bi najradije vrisnula.

To ona. To ona. To ona.

Znam šta ti radi. I šta meni radi.

„Zvuči ludo, ali više puta sam je videla kako na našu odeću stavlja potpuno drugi program nego na svoju. Uvek to radi kad nam nešto kupi. Sačeka malo, pa to opere tako da se smanji. Da bi mogla da nas ponizi i kaže da smo se ugojile.”

Danijela gori. Obrazi joj gore, oči joj se zacrvene od olakšanja. Konačno.

„Ti si stvarno luda. Ne znam za tebe, ali ja se gojim zato što žderem kao svinja.”

Prvo krem, zatim ružičasta koja prelazi gotovo u ljubičastu — boja pilula koje se uzimaju za malu, kratkotrajnu bol. Zatim plavičasta, a na kraju žuto-zelena. Kao da su se pomešali senf i začini za supu, kao da su se spojila dva sastojka koja jedno s drugim nemaju veze, ali na koži ipak stvaraju jednu čudnu mrlju.

Žuto-zelena je uvek poslednja, zatvara leto. Na koži svoje sestre poslednji put ju je videla prekjuče, i sve joj je imalo smisla. Avgust se završava, uskoro počinje septembar, a kod njih u kući modrice tada dozrevaju, tada sestrina koža prođe sve nijanse i polako se priprema za početak školske godine, kada će konačno izbledeti.

„Šta ti je to?” upitala je sestru dok se presvlačila kod ormara.

„Gde?”

Pokazala joj je na rame. Sestra se, međutim, nije ni potrudila da pogleda gde joj prst pokazuje. Obukla je majicu, preko nje tanki džemper, i mrlja — živa, tamna, suviše prepoznatljiva — nestala je ispod tkanine.

Odjednom je imala osećaj da to što je videla nije bila modrica, već nekakav čudno obojen mladež. Odjednom joj se učinilo da bi to trebalo ponovo da proveriti, da priđe sestri i —

Dok su obe bile u osnovnoj školi, provodile su skoro svo svoje slobodno vreme zajedno. Srednja škola ih je, međutim, razdvojila. Polako, deo po deo, kao tup nož koji više klizi po mesu nego što ga seče, pa rezanje traje predugo — toliko dugo da se izmučenom mesu posle rezanja olakša.

Danijela u septembru kreće u treći razred gimnazije, Jana u drugi u trgovačkoj akademiji. Ponekad progovore samo nekoliko rečenica dnevno. To su retki razgovori bez dubine, vazdušni jastuci, prazne kapsule od reči. Ponekad, opet, vode strastvene razgovore o knjizi koju ona druga čita, o muzici koju ona druga sluša, o filmu koji je ona druga gledala.

Razdoblja razgovora i razdoblja tišine mogla bi se lako vremenski označiti. Pojavljuju se sezonski, ciklično.

Tišina pripada letu — kad njihova majka ima slobodno i ne mora da predaje o nacionalnom preporodu niti o Prvom svetskom ratu, kad ima vremena za svoje ćerke i kad je kod kuće.

Tišina počinje u julu, vrhunac dostiže u avgustu. I

svake godine biva sve dublja.

Tek ove godine Danijela je počela ozbiljno da piše. Tek ove godine je pronašla način da sebi olakša. Ipak, noću ne spava. Ponekad se u krevetu neprimetno okreće i posmatra kako Jana prigušeno hrče.

Deli ih oko četiri metra, ali za Danijelu je to mnogo više. Udaljene su, svaka na svojoj obali, u mraku, svaka tone u san u svom svetu, sa sopstvenim brigama. Ponekad se uhvati kako želi da pruži ruku ka Jani, da joj preda šaku svojih misli i ostavi ih s druge strane, negde daleko, da bi bar na par sati mogla da odahne i zaspi.

Svako leto je preplavi nekoliko osećanja istovremeno, koje ne zna da imenuje. Imaju neobičan ukus i stežu joj grlo.

U takvim trenucima joj je jasno da ne pripada napolju, da avgustovski dani s nje skidaju više nego što želi da pokaže, da se vidi koliko je njen osmeh iznuđen.

I tako živi, tiho. Posmatra Janu, svakog dana. I čeka jesen, kad će opet početi da razgovaraju. O knjigama, o muzici i filmovima. O svemu — ali nikad o onom najvažnijem.

O tome da u njihovom stanu ne može da se diše kako treba. O tome da svaki put kada majka uđe u dnevnu sobu, čitava prostorija se izvrne, količina kiseonika počne da se smanjuje, a ono što je živo u prostoru preliva se u mrtvilo.

Šta je u njihovom stanu bilo gore? Ljudi ili njihove navike? Prostorije ili vrata koja su u njih vodila?

Najpre je počela da primećuje kako se zatvaraju vrata kuhinje. Njihovo neprimetno škripanje, škljocanje, zvuk koji je trebalo da zvuči kao tačka na kraju rečenice, ali je više podsećao na crtu.

Isprva je želela da bude deo onoga što se nalazi iza njih. Da vidi šta majka radi u kuhinji. Da čuje šta tamo govori sestri. Prislonila bi uvo uz vrata, posmatrala prostoriju kroz ključaonicu, želela da se stopi sa zrakom svetlosti koji je ispod vrata prodirao unutra.

A onda je jednom videla. Jednom čula.

Najpre tihi jecaj, prigušenu optužbu. Da li je pripadala sestri, ili majci?

Zatim laž, kratku, izgovorenu kao usput, tek tako, dok se majka saginjala po šerpu u ormanu za posuđe:

„Pa nije se ništa desilo, nemoj da plačeš.”

Od tada, svaki put kad bi primetila da su vrata kuhinje zatvorena, skretala je pogled i odlazila drugde.

Od tada je razmišljala kako bi njihov stan bio lep bez vrata — bez mesta iza kojih bi nešto moglo da se sakrije.